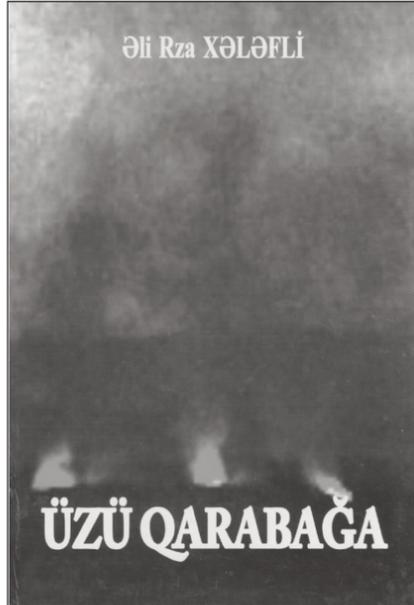

Əli Rza Xələflinin "Üzü Qarabağa" kitabında şeirləri ilə birlikdə poemaları da toplanmışdır. 2011-ci ildə qələmə alınmış "Azadlığın qanı yaxud doqquzuncu əsrə məktub" poeması tarixi keçmiş müraciət formasında yazılması ilə seçilir. Doqquzuncu əsri salama səsleyən müəllif bu günlə keçmiş arasında zamansızlıq yaradır. Buna səbəb Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 6 sentyabr 2011-ci il tarixində Bakı şəhərində Babəkin abidəsinin ucaldılması ilə əlaqədar verdiyi sərəncamdır. Bu sərəncamın ölkənin dünənini gündəmə gətirməsi, gələcəyinə abidə ucaltması poemada poetik əksini tapmışdır. Şair doqquzuncu əsrə xitab edərək ondan soruşur ki, ruhumda, canımda Babək qalam olduğu hələ yadımdan çıxmayıb ki? Poemanın ilk bəndinin belə sualla başlaması təsadüfi deyil, müəllif zamanı uyarır ki, sənin unutmaq və unutturmaq istədiyin türk övladları mənim dövlətim tərəfindən mühafizə olunur, onlara dövlət başçısının xüsusi qayğısı ilə abidələr ucaldılır. Müəllif bunu həqiqətin tarixin deyində baş əyməsi kimi mənalandırır, ötmüş zamana suallar ünvanlayır, aradakı məsafənin sərhədləri çərçivəsində yaşanılmış haqsızlıqlara qarşı bu günün etirazını çatdırır. Dərdin sinəsində yanan yangına bir dərədən baxıb gülən doqquzuncu əsrə müstəqil bir dövlətin vətəndaşı kimi münasibət bildirir. Vədənin, vaxtın məlhəm olduğunu deyənlərdən soruşur ki, Babək yarısı sağalmağ əvəzinə niyə səbrini çeynəyən taleyin gözündə bəbək yarısı bitirdi. Min iki yüz ilin zəncirinin, pasının qəzəb önündə qırılıb tökülmək məqamının yetişməsi bəsirət gözündən kor olanların görə bilməsi kimi yozumlanır. Çünki min iki yüz ilin kədəri, dərdi, Bəzzin zir-

ƏLİ RZA XƏLƏFLİNİN POEMALARI

vəsində, Arazın sularında göynəməkdən yorulub. Şair ölkə başçısı tərəfindən verilmiş fərmanla tikilmiş daş heykəli Bəzz qalasının yenidən ucaldılması kimi mənalandırır. O, eyni zamanda Babəki Azərbaycanın müqəddəs and yeri, Ana yasası kimi təqdim edir, ona görə ki, indi böhtanlar, fitnələr danışan dillərin imdad diləndiyi zamanın yetişdiyi məqamdır. Həmin fərmanla Həştadsər dərəsinin gözündən gülməsi, güllərə qorq olması tarixlə bu günün sövdələşməsi anlamına gəlir. Bildirilir ki, bunun səbəbi Babəkin heykəl geyimində atüstü Araz boyunca səfər başlaması, Xudafərinin, Təbrizin üstündən tüstünün çökilməsidir. Hətta milli fədailər olan Bağır xanın, Səttar xanın Ərk qalasında təzim durması da əsrlər sonra öz tarixi qəhrəmanı üçün edilmiş ehtiram kimi başa düşülür. Təbrizin can üstə, Qarabağın əsir olduğu bir dövərdə şair doqquzuncu əsrdən dinin niyə susduğunu, cihadının harada olduğunu soruşur. Bugünkü reallıqların fəlsəfəsinə varan müəllif çəşqinlik içərisində qalır ki, Albaniyası dağıdılan, şərəf tariximizin ulduzu olan Cavanşir özü də bir nağıldır? Bu həqiqəti nağıla çevirmək istəyənlərin erməni patriki, canişinləri olması, onların şəri ilə xalqımızın bəlaya salınması tarixin təkrar olunması kimi yaddaşı silkələyir.

Şair ana Boz qurdun övladı olan Babəkin obrazını yaradan, Elxan Biləgənlə adıyla səhnəyə çıxan Abbas Mirzənin də xidmətlərini xallı gürzənin başının əzil-məsitək diqqətə çatdırır. Həminin həmin xəbərdən Borçalının, Dərbəndin sevinməsi, Vurğundan Şəhri-yaracan yayılması, Söhrab Tahirin yuxuda Babəki salamlaması, Xətayi, Səfəvi məzarlığında bir çırağın yanması bütöv Azərbaycan sərhədlərinin cizgilərini ehtiva etmişdir. Diri dağında ruhların qurduğu məclisdə Qurbaninin Babək adına dastan bağlaması, Heydər ibn Kavus Afişinin öz soyundan ad, Səhl ibn Sumbatın isə imdad diləməsi türkün düşmən önündə sıyrılmış qılinc kimi qəzəbli olmasına işarə edir. Şair uzaq keçmişdən Atillanı, yadlara pay edilmiş ərazilərdən Zəncan atlılarını, Mərənd ellərini, Göyçə güllərini bir torpaqda görüşdürür. Olub keçmişlərə baxmayaraq yenə də Qafqazdan Bəzzəcən ayaq üstə olmağımızı zəfərə olan inam formasında ifadə edir. "Bakıda ürəyəm, Təbrizdə başam, Orxon-Yeniseyde Oğuz Xaqanam..." - sətirləri ilə zaman və məkan məfhumu türkün sərhədləri çərçivəsinə sığışdırılır.

Baxt tərəzisi deyilən ölçü vahidinin tarixin hökmü olması və düzgün hesablama aparmağa məhkum edilməsi türkün qüdrətinin nümayişi kimi əks olunmuşdur. Dədəmiz Qorqudun adına gülənlərə islam hara, xurafat hara sualı ilə müraciət edir:

Verilmiş bənddə müasir dünyada gedən anlaşılmaz siyasi oyunlara həqiqəti əks etdirən güzgü tutulur. Əsl kitabın, əsl dinin Qarabağ olduğu doqquzuncu əsrə xitabən deyilsə də, əslində öz müasirlərinə səsələnmişdir. Ali Baş komandanın Babəki ordumuza sərkərdə təyin etməsiylə tarixin öz sözünü deməsi alışlanılır.

Kitabda yer alan digər poemalar "Allahların döyüşü", "Damcılı" və "Göyözəndən bəri gəl" əsərləridir. Kiçikhəcmli "Allahların döyüşü" poemasında din adından sui-istifadə edənlərə etiraz ruhu duyulur. Birinin Allahı xəzinə, yatur kimi dərk etməsi, digərinin isə özünü Allahın pulu hiss etməsi Məkkəni ziyarət edib gələn kəsin əməli yoxdursa, sözü kələkdir nəticəsinə gətirir. Poemada göstərilir ki, kiminçünse allahlıq Dubay, Çin olan bir dünyada elə tamahgürlər var ki, rüyalarında Allahın onların kəm-kəsirini düzəltməsinə görmək istəyirlər. Belə çatışmazlıqlar əsərdə kinayə ilə qarşılanır və "Bəlkə, gizlənməkdə onun əlacı, Bəlkə, işə keçmir Allahlıq işi" tipli misralarla etiraz mövqeyi nümayiş etdirilir. Poemanın sonunda şair bu qənaətə gəlir ki, "Neçə ki, Allahlar hakimdi yerdə Demək Allahların Allahı yoxdu".

Ə.R.Xələflinin 2015-ci ildə heca vəznində yazılmış "Göyözəndən bəri gəl" poeması isə iki hissəlidir. Əsər "Vətən"ə müraciətlə yeddi bəndlik divanı ilə başlayır. Sonra isə "Barat Vüsal, Göyözəndən bəri gəl" misrası ilə başlayan "Yeri" rədifli qırx səkkiz bəndlik qoşmada Qazaxın, o cümlədən, ölkəmizin bir sıra tarixi şəxsiyyətlərinin və yerlərinin adları sadalanır, sürükləndiyimiz müharibənin nəticələri dilə gətirilir:

Poemanın ikinci hissəsi də eyni rədifli otuz bəndlik qoşmadan ibarətdir və "Barat Vüsal, aşıq teldə gözünə" misrası ilə başlayır. Bu bölümdə nəinki, Qazaxın, ümumiyyətlə, Gəncə-Qazax bölgəsinin müasir ziyalıların obrazına da rast gəlinir. Poema yeddi bəndlik "Salamat qal" rədifli divanı ilə tamamlanır.

2018

Gülzar Səma